Rebeca Assa

Ребека Асса

Аз съм родена на 24 март 1922 г. в Пловдив. Моите прадеди са родени и са живели в България. Родителите на баща ми са родени в Пловдив.. И двамата ми дядовци са починали преди да се родя и затова не знам почти нищо за тях. Името на дядо ми по майчина линия е Рахамин Илел, който също е роден в Пловдив, а само баба ми по майчина линия, която се казва Рашел, е родена в град Карлово [малък град в централна България]. Баба ми се е преместила в Пловдив, където е срещнала дядо ми и там са се оженили.

Баба ми по бащина линия е била професионална готвачка и е готвила на богатите семейства за сватби и на празници. Била е много търсена от богатите евреи. За другата ми баба помня, че е починала в къщата, в която живеехме с майка ми и баща ми на 75 годишна възраст. И двете ми баби ходеха забулени с кърпи на главите си, за да не им се виждат косите.

Баба ми по бащина линия живя при големия си син Рахамин в Пловдив, който по принцип е длъжен да гледа майка си. Къщата е била на жената на този Рахамин. Живяла е и при другия си син Михаел и накрая майка ми я прие в нашата къща.

Майка ми се казва Лора – Илел по баща, Бенвинисти по мъж. Родена е през 1900 г. Спомням си, че шиеше на една ръчна машина чаршафи и дрехи, които се продаваха в магазините. Заплащането й беше много малко; използваха я за евтина работна ръка. Работила е, за да може да помага на баща ми, който беше обущар - поправяше обувки. Неговото име е Маир Бенвинисти. Майка ми е имала брат, който е заминал за САЩ още през 1930 г.. Там имам първи братовчеди, но не ги познавам.

Баща ми е ходил на училище до четвърто отделение в еврейското училище. Най-интересното в случая е, че до 80 годишната си възраст помнеше имената на всичките си 32-ма съученици под ред. Казваше ги на всички събирания на семейството и това винаги ни впечатляваше и забавляваше. И двамата ми родители бяха грамотни. Любимата книга на баща ми беше за Васил Левски.

Баща ми от своя страна е имал сестра Султана Бенвинисти, която пак през 1930 г. е заминала за САЩ при нейния годеник Марко Амар. Те били дълго време заедно в България, даже им се родило дете – Арон, но годеникът й заминал внезапно за САЩ. Всички помислили, че я е изоставил, защото тя е живяла без него приблизително осем години, но един ден пристигнала телеграма, че годеникът й ще я чака на летището в Ню Йорк. Изпращането на леля ми беше много грандиозно. Спомням си, че баба ми по бащина линия живееше в една малка къщурка и получаваше поздравления, че най-после е омъжила дъщеря си. Арон е на моята възраст, но нямам информация за него. Спомням си една улица с много файтони, в които са се качили хората, за да изпратят Султана до летището. Целият Пловдив се беше събрал да я изпрати. Преди това баща ми беше ходил при познати богати евреи да търси средства, за да може да изпрати сестра си и е успял да й помогне.

Взаимопомощта при евреите е много голяма.

Първата къща, в която съм живяла, се намираше в квартал “Мараша”. Там съм се родила през1922 г. Това беше най-бедният квартал в Пловдив. Това е място, в което са разположени нагъсто малки двуетажни къщи като на първите етажи живееха най-бедните, а на вторите малко по-богатите. Ние живеехме на втори етаж, защото баща ми все пак работеше. Собственикът на тези постройки беше евреин и ги даваше под наем. Тези къщи бяха разположени така, че образуваха голям вътрешен двор. Там живееха само евреи.

През 1936 г. се преместихме в друга къща в по-централната част на града. Баща ми работеше в малко магазинче, в което имаше и фурна и там евреите ходеха да си поправят обувките. Ние живеехме точно над фурната под наем. Къщата се намираше близо до еврейското училище. Ние обитавахме две стаи на втория етаж. В по-голямата стая живеехме ние, децата, а в по-малката бяха родителите ми. Имахме и малка кухня, където майка ми готвеше. Къщата беше много нестабилна и аз се страхувах да изляза на ламаринения балкон, за да не се подхлъзна и да падна долу. Все пак имаше електричество. Когато затвориха фурната, в която работеше баща ми, един много добър наш приятел, който беше българин, предостави на баща ми една барака, където той продължи да работи. Имахме много познати , които бяха българи. Те много ни помагаха и много се обичахме с тях. Пловдив беше много хубав град и хората в него бяха много задружни.

До мястото, където работеше баща ми, живееше един евреин Хаджи Хаим, който лично е виждал Васил Левски [Васил Левски е български национален герой, създател на тайните революционни комитети в българските територии по време на турското робство. Загинал е за свободата на България]. Самият факт, че ние знаем това, беше голяма гордост за нас. Този човек живееше в най-голямата сграда в Пловдив, която беше на три етажа като на партера имаше бакалница, в която също ни даваха на кредит.

Баща ми беше извикан в Карлово на комисия за постъпване в армията. Но той е бил много нисък и слаб и не са го приели във войската. Върнал се е в Пловдив пеша, защото не е имал пари за билет за влака. Баща ми беше здрав човек и живя дълго.

През лятото обичахма да излизаме извън Пловдив на екскурзия с талиги [дълги каруци]. Всяка събота ходехме до някое село до Пловдив – обикновено до Коматево. Нямахме собствен превоз и обикновено си наемахме каруца, с която се превозвахме.

В нашата къща сме разговаряли помежду си и на ладино и на български. Понякога дори сме разговаряли и на двата езика – например майка ми ми говори на български, а аз й отговарям на ладино. В къщи майчиният език беше ладино. Жалко, че моите деца не знаят ладино. Разбират какво се говори, но не могат да говорят. Аз говоря и ладино и иврит. Преди да започна училище разговарях с децата на моята възраст на ладино. Този език винаги ми е бил по-близък. По-късно със съпруга ми съм разговаряла на български език. Неговите родители са говорили на ладино, но той не го е научил, защото е завършил немско училище. В Пловдив имаше прогимназия до седми клас с изучаване на немски език. Еврейското училище също беше до седми клас.

Аз и двамата ми братя сме завършили еврейското училище в Пловдив. Когато започнах да ходя на училище, не знаех много думи от българския език. Когато пишех съчинение, използвах думи от ладино, защото вкъщи се говореше само на ладино. Български език научих едва когато започнах училище.Стигнали сме до четвърти клас [сегашен седми], тъй като родителите ни нямха достатъчно средства да ни подпомагат. В еврейското училище сме изучавали френски език, иврит, историята на еврейския народ и българска история. Караха ни да ходим на синагога всяка сутрин. В еврейското училище се учеше до седми клас, което в съвременната българска образователна система означава средно образование. Училището се намираше в централната част на града.

По-големият от братята ми – Алберт Маир Бенвинисти е роден през 1924 г. в Пловдив. Учил е до четвърти клас в еврейското училище. Още от малък започна да работи обща работа като продавач в магазин или работник в склад. Като млад брат ми работеше в магазин, след това през 1948 г.замина за Израел. Там се устрои добре – работи във израелска фирма, която се занимава с производство на машини. Брат ми се ожени в България, живя 13 години в Израел и се върна отново. В момента е български гражданин като през по-голямата част от времето живе в Израел, но заради работата си често пътува до България и понякога остава за няколко месеца. В Израел печели по-добре. В България работеше и като шофьор на камион, който събираше остатъците от храна по ресторантите и ги превозваше до някаква ферма.

По-малкият ми брат се роди, когато бях на 5 г. – през 1927 г. Тогава живеехме на улица “Братя Миладинови №16. Спомням си добре самото раждане. В квартала, в който живеехме, имаше постоянна акушерка. Нейното име е Мазал (мазал означава щастие). Тя е акуширала и при раждането на двете ми по-големи деца. Учил е в българско училище и има основно образование. До заминаването си през 1948 г. в Израел работеше като общ работник по магазини и складове, поправяше и обувки, което е правил и в Израел. Малкият ми брат постъпи малко лекомислено като замина през 1949 г. за Уругвай след едногодишен престой в Израел. Смяташе, че ще сполучи материално в Америка, но всъщност нямаше някакво специализирано образование. Беше голям специалист само в изработката на обувки и така се е препитавал. Сега е пенсионер и иска да си дойде в България, но не може, защото тук не може да си получи пенсията. Това е възможно единствено в Израел.

Баща ми и майка ми се смятаха за модерни хора и не спазваха Кашер, но на Великден спазвахме ритуала. Спомням си, че баща ми не искаше да яде от твърдата маца и тайно си купуваше хляб. Баща ми не ходеше и на синагога. Смяташе, че това не е необходимо. Само майка ми ходеше, но по-скоро да се срещне с хора и да покаже някой нов тоалет. В синагогата жените сядаха на балкона. Смяташе се, че това е елитът. Баща ми и майка ми за всеки Песах купуваха костюми на двамата ми братя, а на мене каквато си избера рокля. Взимаха пари от банката на кредит и после ги изплащаха. Задължително ни купуваха и нови обувки.

За Песах се събирахме при малкия брат на баща ми Исак, за когото се смяташе, че е най-издигнат от семейството, защото работеше във фабрика. Събирахме се три семейства – нашето, на чичо ми и на един друг брат на баща ми, който идваше от Хасково [град в България], където е бил даден за осиновяване на друго семейство. Когато идваше трябваше да мълчим и да пазим това в тайна, защото той е бил продаден в Хасково при условие, че

няма да вижда майка си, но въпреки това идваше тайно да я вижда. Осиновителите му са били богати хора и братът на баща ми е рискувал да се откажат от него като е идвал тайно в Пловдив. Семейството на баба ми по бащина линия е живяло крайно бедно и е било принудено да се раздели по този начин с детето си.

За Песах се слагаше задължително бяла покривка на масата и специални съдове, които майка ми изваждаше само за празника и ги наричаше “лалоса”. Когато отивахме да празнуваме нашия Великден на гости при роднини, майка ми пак взимаше тези съдове. Молитвата се четеше от най-големия брат на баща ми. Аз също можех да чета “агада”-та [молитвата], защото я бях научила в еврейското училище. Имахме традиция да се скрие парче от мацата и децата да го търсят. Имаше поверие, че детето, което го намери, ще бъде най-щастливо през цялата година. Празникът продължава осем дни като не се работеше само на първия и на последния ден и тогава се ходи на синагогата.

Баща ми не ходеше на синагога даже и на празника на всеопрощението Кипур. Ходеше само майка ми, която винаги подканяше и баща ми, въпреки че знаеше неговото отношение. На този празник не трябва да се върши никаква работа и през целия ден не трябва да се яде. Дори не трябва да се пали лампата.

На празника Пурим се даваха пари на децата, за да могат да се забавляват и да харчат колкото могат. Всеки роднина, който идваше вкъщи на гости или ни срещнеше на улицата, също ни даваше пари.

Семейството ни беше бедно и баща ми нямаше възможност да купи много плодове за празника Фрутас. Помагаше ни Лиезер, брат на майка ми, който имаше по-големи възможности. В домакинството баща ми купуваше хляба, а майка ми ходеше до бакалницата, която беше собственост на един евреин, който се казваше Рафаел. Майка ми слагаше един шал на гърба, взимаше една кошница и тръгваше на пазар. В този магазин можеше да пазарува на вересия, тъй като не винаги е можела да плати.

Съпругът ми се казва Мориц Асса и също е роден през 1922 г. Той беше от по-богато семейство. Живеехме сравнително близо един до друг и когато сутрин тръгвах на работа, той също излизаше да повървим заедно. Тогава съпругът ми учеше в търговската гимназия. Оженихме се през 1941 г., когато бяхме на 19 години. Съпругът ми започна да живее у нас още когато бяхме на 16 г. Баща му го беше изгонил от къщи, защото беше комунист, а и мен не ме приемаха за снаха, защото не бях от богато семейство.

През 1936 г. се преместихме на улица “Братя Миладинови”№16. Там се оженихме със съпруга ми, с когото се сближихме още когато бях на 16 години. Когато вкъщи дойде хахана – еврейският поп, аз вече бях бременна. Заради това не получихме разрешение да се оженим в София, а се венчахме вкъщи. Сватбата беше според еврейските обичаи с “таламу”[специално покривало] над главите, което прави мястото да е свещено като в синагогата.

По това време съпругът ми се занимаваше с нелегална дейност и набираше съмишленици на Революционния Младежки Съюз [младежка антифашистка организация]. Ходеше в училището и агитираше младежите да стават членове на РМС [Революционния Младежки

Съюз]. Полицията го издирваше и той се укриваше при приятели студенти. След като се оженихме, дойде само за една вечер да спи при мен – на 1 март 1941 г. и го арестуваха. Най-вероятно синът на хазяина, който се казва Берто Гарте, го беше предал на полицията, защото всички останали хора от нашата къща ни бяха съмишленици. След години срещнахме този човек в Израел, но той твърдеше, че не го е предал.

Съпругът ми беше с много голям авторитет и когато го прекарваха през Пловдив със стражари, целият град излизаше на улицата да го види. Бяха го оковали с тежки железни пранги, за да не избяга. Спомням си, че краката му се бяха разранили и тогава успяхме да му вземем талига [каруца], с която да може да се придвижва от затвора до съда. Съпругът ми лежа три години в затвора в град Варна като политически затворник.

Спомням си, че големият ми брат ходеше на работа още когато беше съвсем малък. Аз също започнах веднага да работя, когато бях на 13 години. Много желаех да продължа да уча в търговската гимназия, защото обичах математиката. Вместо това майка ми искаше да ме прати шивачка на рокли, но аз се възпротивих и сама си намерих работа в един магазин на главната улица, в който започнах да чистя конци от ушитите ризи. Постепенно седнах на машина и шиех по 17 ризи на ден. Разбира се, работата беше разпределена – аз шиех якичките, а другите ръкавите, маншетите и т. н. Собственикът на шивалнята беше евреин и се казваше Барух. Точно срещу мястото, където работехме имаше магазин за месо и колбаси “Братя Маневи”, където се хранехме на обяд. Собственикът на колбасарницата Манев дори ни даваше храна без пари.

Майка ми имаше крачна шевна машена “Пфаф”, която беше купила на старо. Тази машина още е здрава в мазето ми. Първоначално майка ми работеше в тютюнев склад, в който шиеше чували. Тъй като мирисът на тютюн не й се отразяваше добре, ззапочна да шие носни кърпи. Когато се връщах от работа я заместваx на машината докато тя приготви яденето.

Живяла съм непрекъснато под наем. Едва в края на 60-те г., когато бях В Лондон, където съпругът ми беше търговски представител, научих, че общината продава жилищата и ни се предоставя възможността да купим апартамента, в който живеем в момента. Тогава взехме пари назаем от общината, за да купим жилището. Всички наши познати в Лондон бяха много учудени, че нямаме възможност да го купим.

Баща ми и майка ми имаха социалистически възгледи. Винаги са имали лява ориентация. През 30-те години баща ми е укривал хора, които са били в нелегалност заради крайно левите си прокомунистически възгледи и са били издирвани от жандармерията. Тези хора по това време са намирали убежище в Съветския съюз и са се връщали след 9 септември 1944 г. [датата на комунистическия преврат]. През нашата къща в Пловдив минаваха много партизани [антифашистки настроени членове на въоръжени отряди]. Спомням си, че една нощ пристигна Малчика [виден деятел на партизанското движение в България] с една мека шапка с широка периферия и ни даваше инструкции да вербуваме хора за партията.

Организирахме събрания на Революционния Младежки Съюз в една горичка край Пловдив като младежите хващаха девойките за ръка, за да изглеждат като гаджета, тъй като полицията ни следеше. След като съпругът ми влезе в затвора, аз престанах да се

занимавам с нелегална дейност. Като цяло нямахме конкретни идеи срещу официалната власт. По-скоро желаехме работническата класа да бъде по-добре заплатена и да се ползва с по-голямо влияние в обществото. За тази цел имахме клуб, в който се четеше “Капиталът” на Карл Маркс. Тези идеи бяха много популярни сред младото население. Всички младежи, които идваха от селата в града да търсят препитание, ставаха ремсисти [членове на Революционния Младежки Съюз]. Съпругът ми е вербувал изключително голям брой хора за антифашистката кауза. Всичко това беше нелегално. Спомням си, че съпрутът ми беше привлякъл всички младежи от дърводелското училище в Пловдив. Заради възгледите си обаче е имал неприятности не само от полицията. Една вечер се разхождахме с него, тъй като имахме среща с Малчика и внезапно го нападнаха негови съученици от Търговската гимназия. Тогава аз и Малчика избягахме като оставихме съпруга ми сам да се бие с младежите.

В Пловдив имаше 32-ма членове на Революционния Младежки Съюз. Това за размерите на града е доста голяма цифра. Сред тях имаше невероятни хора, които имах щастието да познавам. Малчика например беше невероятно ерудиран човек. За съжаление много хора загинаха в Балкана [членовете на партизанските отряди са се укривали извън населените места].

След 1939 г., когато излезе “Закона за защита на нацията” [закон срещу българските евреи], положението ни се влоши. Започнаха да се усещат първите антисемитски настроения, сложиха ни значки. В Пловдив евреите не бяха изселвани, а само богатите хора бяха премествани в гета. Голяма част от тях са използвали парите си да “откупят” възможността да избягат в чужбина. Така по-богатите евреи от Пловдив са заминали за западна Европа и Америка. Положението беше доста напрегнато – имаше “бранници” [“Бранник е легална организация за репресии срещу евреите”], които не позволяваха свободно да излизаме по улиците. Все пак нямаше крайни фашистки настроения, каквито е имало в Германия, но търговците се страхуваха да отварят магазините си, защото им чупеха стъклата. Това бяха хулигани, които не изразяваха отношението на по-голямата част от българското население към евреите. В това отношение мога да кажа, че българският народ е най-добър и най-мъдър. През 1942 г. , когато съпругът ми вече беше политически затворник, ни се роди първият син Исак, когото гледах сама с помощта на баща ми, който по времето на Холокоста продължаваше да изхранва цялото семейство с работата си като обущар. По време на фашизма се живееше много лошо. Не можехме да излизаме навън и разхождах големия си син пред вратата на къщата.

В нашата къща на улица “Братя Миладинови” живееше една българка, чиито синове бяха бранници. Въпреки това тя беше добре разположена към моето семейство и редовно ми съобщаваше от балкона си последните новини от хода на Втората световна война, тъй като имаше радиоприемник. Първа тя ми съобщи, че Съветската армия е влязла в България и че сме спасени. След 9 септември 1944 г. [комунистически преврат в България] първият министър председателят Багрянов издаде постановление, с което освободи всички политзатворници и аз бях много щастлива, че съпругът ми най-после ще бъде освободен.

Съпругът ми се прибра от затвора във Варна на 8 септември 1944 г. Няколко дни и нощи стоях на прозореца в очакване да се появи. Спомням си, че по-малкият ми брат не можа да

го познае отдалеч, но аз веднага изтичах навън и го прегърнах. Докато съпругът ми беше в затвора ни се роди първият син, който не беше виждал баща си. Спомням си, че синът ми, който беше още съвсем малък, се разплака в знак на ревност, защото бях седнала в коленете на съпруга си.

След 9 септември 1944 г. съпругът ми беше избран в окръжния комитет на БКП [българска комунистическа партия] и през 1946 г. получи жилище на главната улица в Пловдив - "Княз Александър" №1. Там родих втория си син Маер. Тогава съпругът ми работеше без да взима пари. След време работата му стана по-организирана и започна да взима около 40 лева на месец. В това време баща ми продължаваше да поправя обувки и ни издържаше. Тогава в България за първи път дойде организацията "Joint", която раздаде дрехи на всички евреи и на много българи. Тогава за първи път опитах маргарин, който ми се стори невероятно вкусен. Раздадоха се и много други продукти като сирене, ориз, масло и мляко на прах.

През 1949 г. съпругът ми отиде на работа в София в Централния Комитет на БКП и аз останах с двете деца при майка ми. Съпругът ми и хората около него, които работеха партийна работа, го правеха почти без да взимат пари. Бяха изключително честни и идейно мотивирани хора. В продължение на две години съпругът ми беше в партийна школа в София, в която се създаваха кадри за ръководството на комунистическата партия. През това време аз живях в Пловдив при родителите си. Шиех вкъщи, защото парите не ни достигаха, раздавах купони за храна. Съпругът ми Мориц се беше отдал изцяло на идеите си. Тогава имах усещането, че този идеализъм не е съвсем положителен, защото се внушаваше твърдението, че който не е комунист, все едно не е човек.

През 1948 г. в София беше голямата "алиа" – когато няколко десетки хиляди души заминаваха за Израел. Тогава заминаха и моите братя. По-големият вече беше женен и имаше дете.

През 1950 г. и аз се преместих в София. Тогава съществуваха комисии, които раздаваха жилища. Такава комисия ми даде две стаи с ползване на хол на бул. "Клемент Готвалд" [днес "Евлоги Георгиев"]. Хазяйката ми имаше съпруг, който беше интерниран като антикомунист, защото е бил богат човек. С хазяйката ми се разбирахме много добре. Спомням си, че тя ми беше благодарна, че посрещнах съпруга й доброжелателно когато се завърна от интернирането. В това жилище се ожениха две от децата ми. През 1962 г. се преместихме в сегашното ни жилище в квартал "Хиподрума". Тогава вече не работех и се занимавах с обществена работа.

Родителите ми ме последваха след две години, защото аз исках да работя и майка ми трябваше да ми гледа децата. Баща ми и майка ми станаха лесно софийски жители [в периода 1944-1990 в България софийското жителство е било проблемно]. Започнах да шия ризи, за което получавах стотинки, но все пак си помагахме с това. Баща ми започна работа в кооперация за поправки на обувки. През 1951 г. ни се роди и третото ни дете Марго. Когато стана на две години започнах отново да работя в шивашка кооперация "Бойка", където постепенно станах контрольор по качеството. Там работих 13 години и след това се пенсионирах. През 1968 г. съпругът ми беше изпратен в Лондон като търговски представител на България и след една година аз заминах при него заедно с децата ни.

В Англия живяхме 5 години. Моят съпруг осъществяваше целия търговски обмен между Англия и България. По време на престоя си в Лондон съпругът ми успя да увеличи многократно търговския обмен между двете държави. Хората, с които е работил още си спомнят с добро за него. В Лондон живеехме с трите си деца. През това време дъщеря ми се омъжи и си роди бебе, което съм гледала в Лондон, големият ми син също се ожени и също ми повери детето си. Всичките ми пет внуци знаят перфектно английски език. След като се завърнахме, имахме осемгодишен престой в България и отново заминахме за Лондон за три години, защото съпругът ми беше поканен отново като търговски представител.

Големият ми син Исак Мориц Асса е роден през 1942 г. в град Пловдив малко след като съпругът ми беше влезе в затвора заради комунистическата си дейност. Завърши университет в Киев, Украйна. Беше на работа във Виена, Австрия като инженер, знае перфектно английски и немски език. След като станаха промените в България след 1989 г., той замина за Израел и оттогава не е идвал. Неговият син живее в Германия. По-малкият ми син Маер е роден през 1946 г. в град Пловдив. Завършил е гимназия в София, има средно образование. Женен е с две деца. Живее в София и се занимава с търговия. Единият му син обаче живее в Израел. Дъщеря ми Маргарита е родена в София през 1951 г. Има средно гимназиално образование, което е завършила в София. Има семейство с две деца и работи като чиновник. Всичките ми деца са женени за българи.

До Израел съм ходила много пъти. Първият път беше през 1964 г. Бях на гости на брат ми цели три месеца в Яфо. Този град беше населен почти изцяло от българи и нямаше проблем да се разбереш с хората. В момента има голямо заселване на руски евреи и последния път, когато бях там, навсякъде имаше табели, че се говори и на руски.

По време на войните в Израел и двамата ми братя живееха там. Малкият ми брат Рахамин още не беше заминал за Уругвай. Смятам, че брат ми постъпи малко лекомислено с това заминаване. Смяташе, че ще сполучи материално в Америка, но всъщност нямаше някакво специализирано образование. Беше голям специалист само в изработката на обувки и така се е препитавал. Сега е пенсионер и иска да си дойде в България, но не може, защото тук не може да си получи пенсията. Това е възможно единствено в Израел.

През 1989 г., когато започнаха промените в политическата обстановка имах известни опасения, че ще се появят отново разграничения между българи и евреи, че ще бъдат задържани отново хората, които са били политически затворници преди 9 септември 1944 г. като твърди комунисти, но нещата не се развиха в тази посока.

След 9 септември 1944 г. продължихме да зачитаме еврейските празници. През 50-те години имаше един период, когато ционизмът беше обявен за фашизъм и тогава леко се страхувахме. Тогава беше поставен въпросът дали граждани от еврейски произход могат да заемат ръководни длъжности в структурите на Българската Комунистическа Партия.

Аз съм много доволна от това, което направи Людмила Живкова [Людмила Живкова е дъщерята на генералния секретар на комунистическата партия и основател на международната детска асамблея “Знаме на мира”]. Тя отвори България за целия свят като направи първо контакти в Америка. Това беше много смела постъпка за времето си.

Познавах я лично от времето, когато бях в Лондон и ми се стори изключително скромен човек.

След промяната в България след 10 ноември 1989 г. еврейската организация получи голяма свобода. Имаме възможност да се събираме колкото си искаме. По време на комунистическия режим имаше един период, когато беше забранено да се събираме в клуба на еврейската общност. Сега еврейската общност е много добре организирана. Имаме разнообразни занимания, разпределени в клубове, които редовно посещаваме. Такива са клубовете “Здраве”, където поддържаме формата си, клуб “Ладино”, където се упражняваме на ладино, клуб “Иврит”, в който упражняваме иврит. Имаме и клуб “Златна възраст”, в който всяка събота се разнообразяваме с културни занимания – слушаме лекции, музика, участваме в дискусии. На клуб “Ладино” интересът е много голям и се събират изключително много хора. Организаторката на клуб “Ладино” знае много добре ладино.

Съпругът ми Мориц Асса е председател на софийската еврейска организация “Шалом” и участва активно в живота на еврейската общност. Софийската еврейска организация се грижи за дейността на Еврейския културен дом, който предлага богат културен живот, редица социални придобивки, възможност за срещи. Всички дейности на Дома са финансирани от фондации, сред които най-значим дял имат американската асоциация за подпомагане на евреите “Джойнт”, английската “Лаудер”. Средства се набавят и от реституирани еврейски имоти. Аз също посещавам редовно еврейската общност. Там полагаме грижи за по-бедните и нуждаещи се от грижи хора. Фондацията “Joint” също много ни помага. Събираме дрехи и ги разпределяме за по-беднте семейства и домове за сираци. Клубът ни развива голяма благотворителна дейност. Към еврейския клуб имаме старчески дом, където се полагат грижи към самотните възрастни хора.

Сега живея много свободно. Всяка събота отивам в клуба, където се организират лекции, които се изнасят от предварително поканени професори. Последните лекции бяха за юдаизма – да знаят евреите за своите мъдреци от историята. Много интересна за мен е книгата, в която са описани най-известните евреи в света. Основната дейност на клуба е взаимното подпомагане между евреите и образователните лекции.